

PESÄNJAKAJA

Pertti Välimäki

ALMA TALENT ■ Helsinki 2021

Tilaa kirja Alma Talent Shopista >>

Copyright © 2021 Alma Talent Oy ja kirjoittaja

Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

Kansi: Outi Pallari

Taitto: NotePad

ISBN 978-952-14-3197-5

ISBN 978-952-14-3199-9 (verkkokirja)

Paino: BALTO print Liettua 2021

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

Esipuhe

Hyvät Ihmiset!¹

1980-luvun alkupuolella aloitin asianajajan työni ohessa tieteellisen lainopin harjoittamisen. Sen ensimmäinen tuotos oli lisensiaatintutkimus *Toimitusosituksesta*, joka hyväksyttiin Helsingin yliopistossa 1986. Väitöskirjani *Osituksen sovittelusta* (1995) kirjoitin yliopiston eri viroissa. Sen jälkeen ryhdyin kirjoittamaan *Pesänjakaja*-työnimellä tutkimusta, jonka arvelin valmistuvan tuota pikaa, koska suunnittelin vain päivittäväni lisensiaatintutkimukseni ja laajentavani sitä jonkin verran perinnönjaon puolelle. Kaavailuni osoittautui harhaksi, koska kuusivuotinen päätoiminen yliopistotutkijan työ oli muuttanut minua, kiinnostukseni kohteita ja ajattelutapaani. Toimitusosituksesta kirjoitti praktisella otteella nuori reipas asianajaja, mutta Pesänjakajaa aloitteli tutkijan ajokortin suorittanut entinen asianajaja. Haaveilut aikaisemman opinnäytteen laajennetusta päivityksestä jäivät; oli ruvettava kirjoittamaan aivan uutta kirjaa.

Se jäi kuitenkin kesken, kun 1999 varmemman leivän toivossa siirryin yliopiston määräaikaisviroista korkeimpaan oikeuteen ensin esittelijäksi ja sitten jäseneksi. Pian ymmärsin, että tuomarin virkatöiden ohessa en Pesänjakajan vaatimiin sankaritöihin ylittäisi. Eläköidyttyäni 2017 päätin koetella, vieläkö tutkijan tarmoni kantaisi Pesänjakajan loppuun kirjoittamiseen. Toistamiseen kävi niin, että vanhaa käsikirjoitusta ja aineistoa luki eri mies, kolmen lakimiesalan veteraani. Suurin ero oli nyt siinä, että en enää katsellut aiheittani ositusta tai jakoa toimittavan pesänjakajan näkökulmasta vaan laajemmin niin,

¹ Näin aloittaa Lauri Viita runonsa *Mitä varten kirjoitan*; Viita, *Kootut runot*. 8. painos. WSOY 1994 s. 261.

että mukaan tulivat myös tuomioistuimen tehtävät. Kaikki oli kirjoitettava uudelleen, alusta alkaen.

Yksi ponnin työn loppuun saattamiseen oli *Jenny ja Antti Wiburin rahaston* minulle 1998 Pesänjakajaa varten myöntämä – ja tuolloin samoin tein kuluttamani – apuraha. Siitä runsaat ja sulimmat kiitokset! Rahastolle ilmoitin vuonna 2000, että osakseni tulleet toisenlaiset isänmaan asiat keskeyttävät tutkimukseni. ”Keskeyttäminen” sisältää lupauksen työn loppuun saattamisesta. Siihen ryhtyminen voi nyt näyttää kunnialliselta velvollisuuden täyttämiseltä, vaikka perimmäinen syy lienee häpeän pelko, kunnianhimo ja itsensä ylentämisen ilo.²

Veikko Huovinen on kirjoittanut: ”Uuden kirjan aloittaminen on kuin rintatautisen aamu, turhuuksien turhuus.”³ Ymmärrän virkkeen ylevöittäväksi narinaksi, vaikka kirjoittajan tietäen varma en voi olla. Minuun sopii paremmin peittelemätön, dynaamisen pateettinen paatos. Lars Huldén kirjoitti 90-vuotiaana näin: ”Så länge man hittar på något att säga och vill säga om livet och verkligheten, måste man göra det, man kan inte låta bli.” Per-Erik Lönnforsin mukaan Huldénin virkkeessä kyse on Descartes-muunnelmasta: Jag skriver, alltså lever jag.⁴ Huldén on lukenut Ciceroa, joka kirjassaan Vanhuudesta tilitti: ”Minulle taas tämän kirjasen laatiminen on ollut niin mieluinen tehtävä, että se on paitsi haihduttanut kaikki vanhuuden vaivat, tehnyt vanhuuden minulle suorastaan kevyeksi ja suloiseksi.”⁵ Ja vielä yksi: Melkein 80-vuotias säveltäjä Krzysztof Penderecki neuvoi pari vuotta nuorempaa kollegaansa Aulis Sallista: Ei sapattivuosia; sinusta tulee jonkinasteinen zombi, jos jätät nuottipiirtimen.

Kiitokset ovat päätössanoissa.

Lahdessa marraskuussa 2021

Pertti Välimäki

² Ks. François de La Rochefoucauld, Mietelmiä [1678] (suom. J.V. Lehtonen). Toinen painos. Karisto 1994 s. 65.

³ Ks. toisen käden lähde: Harri Närhi, Pölönen. Maahenki 2004 s. 160.

⁴ Ks. Per-Erik Lönnfors, Ensam på minnenas boulevard. Nya Argus 3/2017 s. 78.

⁵ Marcus Tullius Cicero, Vanhuudesta, ystävydestä, velvollisuuksista (suom. Marja Itkonen-Kaila). Toinen painos. WSOY 1992 s. 3–4.

Sisälllys pääpiirteittäin

I luku Johdanto	1
II luku Toimituksen vai kanteen tie – keskittämisperiaate vai erilliskanne?	24
III luku Toimituksen vireilletulo: pesänjakajan määräämisen edellytykset ja esteet	59
IV luku Vireillepanomenettelyn erityiskysymyksiä: hakemus ja kuuleminen.....	179
V luku Pesänjakajan kelpoisuusehdot ja valinta	210
VI luku Toimitusmenettelyn yleisiä kysymyksiä	253
VII luku Sopiminen on ensisijaista ja jakajaa sitovaa.....	297
VIII luku Toimituksen aloittaminen ja järjestäytyminen; käsittelysuunnitelma	343
IX luku Laskennallisen vaiheen ongelmia.....	362
X luku Reaalisen vaiheen ongelmia	395
XI luku Ratkaisu, osittaisratkaisu ja väliratkaisu; ratkaisun toimeenpano	490
XII luku Ratkaisun korjaaminen ja muuttaminen	531
XIII luku Erinäisiä kysymyksiä.....	608
XIV luku Kokoavia näkökohtia.....	639

Sisällys

ESIPUHE	V
LYHENTEET	XIX
I LUKU JOHDANTO	1
1 Mitä ovat pesänjakajan toimitukset?	1
2 Lähi-ilmiöitä ja -menettelyitä	5
3 Tutkimustehtävä	10
4 Silmäys säännöshistoriaan ja muihin Pohjoismaihin	12
4.1 Aikaisempi oikeustila	12
4.2 Muiden Pohjoismaiden järjestelmien pääpiirteet.....	14
5 Toimitusmenettelyä koskeva lainsäädäntö ja muut oikeuslähteet	17
6 Aikaisempi tutkimus	18
7 Eräitä yleisiä tulkintaan ja systematisointiin liittyviä kysymyksiä.....	19
8 Termeistä ja käsitteistä.....	22
II LUKU TOIMITUKSEN VAI KANTEEN TIE – KESKITTÄMIS- PERIAATE VAI ERILLISKANNE?	24
1 Oikean oikeustien ongelma.....	24
2 Keskittämisperiaate	25
3 Millä perusteilla keskittämisperiaatteesta voidaan poiketa?.....	27
3.1 Kysymyksenasettelu	27
3.2 Aikaprioriteetti vai useamman seikan harkinta?....	30
3.3 Entäpä osallisten yksimielisyyden merkitys?	33

4	Erikseen säännellyt vaateet	36
4.1	Lakiosan täydennys.....	36
4.2	Testamentin moite	39
5	Avoliiton jälkeinen erottelu ja hyvitys	44
5.1	Kahdenlaiset avoliitot	44
5.2	Minkälaisia vaatimuksia jakajan toimituksessa voidaan käsitellä?	45
5.3	Vaatimusten tekemistä koskeva sääntely	48
5.4	Keskittämisperiaate erottelutoimituksessa?	56

III LUKU TOIMITUKSEN VIREILLETULO: PESÄNJAKAJAN MÄÄRÄÄMISEN EDELLYTYKSET JA ESTEET

1	Kysymyksenasettelu	59
2	Toimitusperuste	61
2.1	Perinnönjako ja jäämistöositus	61
2.2	Avioero-ositus; kysymys hakemuksen peruuttamisesta.....	62
2.3	Avoliittoerottelu.....	68
3	Hakemusoikeus: kenellä on kelpoisuus panna toimitus vireille?.....	69
3.1	Terminologia.....	69
3.2	Hakemusoikeus toimituksittain	72
3.2.1	Perinnönjako	72
3.2.2	Jäämistöositus	97
3.2.3	Avioero-ositus	100
3.2.4	Avoliittoerottelu	102
3.2.5	Arviointia.....	104
4	Hakemusoikeuden riitautus: keskittämisen- vai tutkimisperiaate	105
4.1	Kysymyksenasettelu	105
4.2	Keskittämisperiaate	106
4.3	Tutkimisperiaate	113
4.4	Keskittämisen- ja tutkimisperiaatteiden soveltaminen eräissä tapauksissa	116
4.5	Esikysymyksinä ratkaistavien seikkojen rajat	124
5	Toimituksen estettä koskevat väitteet	130
5.1	Väite, että toimitus on jo tehty	130

5.1.1	Toimitusratkaisu sitoo kuin tuomio	131
5.1.2	Sopimus sitoo (pacta sunt servanda)	133
5.1.3	Tutkimis- vai keskittämisperiaate.....	133
5.1.4	Yleinen sääntö ja menettelysuositukseksi	140
5.2	Väite, että hakija on menettänyt oikeutensa ajankulumisen tai passiivisuutensa takia.....	142
5.2.1	Perintöön ja testamenttiin perustuvan oikeuden vanhentuminen.....	144
5.2.2	Ositusvaateen menettäminen passiviteetin perusteella	144
5.2.3	Avoliittoerotteluvaateen menettäminen	152
5.3	Väite, että toimitus on asiallisesti tarpeeton	153
5.4	Toimittamaton tai keskeneräinen pesänselvitys	156
5.5	Vaatus yhteisen velan maksamisesta osituksessa	158
5.6	Jakamattomuussopimus	161
5.6.1	Pätevä sopimus on olemassa ja voimassa.....	164
5.6.2	Sopimuksen olemassaolo kiistetään	166
5.6.3	Sopimuksen voimassaolo riitautetaan olosuhdemuutoksen tai sopimus- rikkomuksen perusteella	167
5.6.4	Sopimuksen voimassaolo kiistetään muilla perusteilla tai sopimusta väitetään pätemättömäksi.....	169
5.6.5	Tiivistelmä	171
5.6.6	Muiden tahojen kuin osakkaiden hakemuksista	171
6	Täydennys tai uusi toimitus	175
6.1	Pelkkä täydennys	176
6.2	Aikaisempaan toimitukseen on kajottava: toimituksen pätemättömyys ja uusi toimitus.....	177

IV LUKU VIREILLEPANOMENETTELYN ERITYISKYSYMYKSIÄ: HAKEMUS JA KUULEMINEN	179
1 Johdanto: Menettelysäännösten soveltamisjärjestys; määräämisjutun luonne.....	180

2	Hakemuksessa ja määräyksessä yksilöitävä toimitus; jakajan toimivallan ulottuvuus	181
2.1	Avioero-ositus: määräys ositukseen vai erotteluun	183
2.2	Avoliittoerottelu.....	190
2.3	Perinnönjako ja siihen liittyvä jäämistöositus sekä toinen jako	191
3	Kuuleminen	195
3.1	Kuulemisperiaate ja menettelyn oikeudenmukaisuus	195
3.2	Perinnönjako: keitä kuullaan?	197
3.3	Ositus ja avoliittoerottelu: keitä kuullaan?.....	199
3.4	Edunvalvonta ja puhevallan käyttö	199
3.5	Tuomioistuimen ja hakijan rooli pesänjakajan määräämisasiassa.....	204
3.6	Kuulemisvirheet.....	207
3.7	Jakajan kuuleminen	209
V LUKU PESÄNJAKAJAN KELPOISUUSEHDOT JA VALINTA....		210
1	Johdanto; tiukentuvat kelpoisuusehdot	210
2	Pesänjakajan yleiset kelpoisuusehdot	215
3	Pesänjakajan esteettömyyden normipohja	219
3.1	Normiperusta	219
3.2	Hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden ja esteellisyyssääntöjen suhde	222
4	Esteettömyyden arviointi eräissä tyyppitilanteissa.....	225
4.1	Riippumattomuus ja puolueettomuus; subjektiivinen ja objektiivinen puolueettomuus.....	225
4.2	Jakajaehdokkaan ja osallisen välinen toimitukseen liittyvä vireillä oleva ja aikaisempi toimeksianto	227
5	Suosikkijakajan ja vastavuoroisuuden ongelma.....	233
6	Esteellisyyssysymysten käsittely ja perusteita koskeva tiedonsaanti	237
6.1	Ehdokkaan oma-aloitteinen velvollisuus kieltäytyä; osallisten selvitysvelvollisuus.....	237

6.2	Ehdokkaan ja jakajaksi määrätyn oma-aloitteinen velvollisuus ilmoittaa esteellisyyden arviointiin vaikuttavista seikoista.....	238
7	Voiko osallinen luopua vaatimasta jakajan esteettömyyttä?.....	243
7.1	Esteettömyydestä luopuminen määräämis- menettelyssä.....	244
7.2	Esteellisyyseruste tulee ilmi vasta toimituksen kestäessä tai toimituksen jälkeen	247
8	Pesänjakajan valinta useista sopivista	249
VI LUKU TOIMITUSMENETTELYN YLEISIÄ KYSYMYKSIÄ.....		253
1	Toimituksen ja sitä koskevan menettelyn funktiot	253
2	Keskeiset siviiliprosessuaaliset oikeusperiaatteet toimitusmenettelyssä.....	256
2.1	Tavoite- ja arvoperiaatteet	256
2.2	Menettelyperiaatteet	257
3	Työnjako- eli rooliperiaatteet toimitusmenettelyssä	257
4	Riita-asiassa ja toimituksessa esitettävien vaatimuksien erot sekä niistä johtuvat seuraukset	260
5	Keskityseriaate ja sen tehosteet kanteenmuutoskielto, vaatimistaakka, väittämistaakka ja preklusio toimituksessa.....	262
6	Kuulemisperiaate	273
6.1	Periaatteen sisältö	273
6.2	Kuulemisperiaatteen henkilöllinen ulottuvuus	277
7	Julkisuusperiaate	278
8	Suullisuus ja välittömyys	282
9	Joutuisuus	284
9.1	Koskeeko EIS 6 artiklan mukainen kohtuullisen ajan vaatimus myös toimitusmenettelyä?.....	284
9.2	Toimitusmenettelyn pitää olla joutuisaa ja tehokasta	288
10	Menettelyperiaatteiden ja -sääntöjen sopimuksenvaraisuus ja pakottavuus.....	290
10.1	Prosessinormit ovat pakottavaa ja viran puolesta huomioon otettavaa oikeutta	290

10.2	Toimitusmenettelyn sopimuksenvaraisuus	291
10.3	Menettelyä koskevan sopimuksenvaraisuuden rajat	295

VII LUKU SOPIMINEN ON ENSISIJAIKASTA JA JAKAJAA

SITOVAA		297
1	”Koetettava saada heidät sopimaan jaosta”	298
2	Jakajaa velvoittavan sopimuksen arvioinnista.....	300
2.1	Varallisuus oikeudellisen sopimuksen synty- ja sitovuusperusteista	300
2.2	Kyse on vapaamuotoisesta esisopimuksesta	302
2.3	Tyypitilanteita toimituksessa syntyneiksi väitetyistä sopimuksista.....	303
2.3.1	Neuvotteluihin syntynyt eriytynyt kokonaissopimus	303
2.3.2	Toimituskokousten ulkopuolella käydyt dokumentoidut neuvottelut (tarjous – vastaus -mekanismi)	306
2.3.3	Osallisen toimituksessa antamat lausumat sopimuksen perustavina seikkoina.....	307
3	Oikeustoimiopillinen sitovuusarviointi	307
4	Prosessioikeudellinen arviointi	309
5	Oikeustoimiopillinen ja prosessuaalinen tarkastelu esimerkin valossa.....	313
6	Pääsääntönä prosessuaalinen tarkastelu.....	317
6.1	Pääsääntö.....	317
6.2	Oikeustoimiopillisen tarkastelun mahdollisuudet..	318
7	Ratkaisevassa asemassa on jakajan prosessinjohto	319
7.1	Prosessinjohtoon on oltava avointa ja selkeää	319
7.2	Prosessinjohto koskee myös oikeuksista luopumistapauksia	322
8	Toimituksessa tehdyn esisopimuksen sitovuus	324
8.1	Esisopimuksen myöhempi riittävyys	324
8.2	Yleisten sopimusoikeudellisten sääntöjen ja periaatteiden soveltamisesta esisopimukseen.....	324
8.3	Jakajan kontrolli, kun osallista edustaa edunvalvoja.....	333

8.4	Päämiestä edustaa edunvalvontavaltuutettu.....	340
8.5	Osakkaan osuus ulosmitattu	341

VIII LUKU TOIMITUKSEN ALOITTAMINEN JA JÄRJESTÄYTYMINEN; KÄSITTELYSUUNNITELMA..... 343

1	Pesänjakajan toimivallan alkaminen	343
2	Jakajan toimivallan kesto.....	345
3	Kutsuminen	348
4	Puhevallan käyttöä ja edunvalvontaa koskevat kysymykset.....	349
5	Käsittelysuunnitelma.....	351
5.1	Tavoitteita.....	351
5.2	Avoliittoerottelu.....	353
5.3	Ositus.....	354
5.4	Perinnönjako	356
5.5	Toimituskokoukset	358
5.6	Kokemuksiani.....	359

IX LUKU LASKENNALLISEN VAIHEEN ONGELMIA..... 362

1	Ositettavien varojen ja velkojen selvitys avioero-osituksessa.....	363
1.1	Mitkä varat ja velat?	364
1.2	Osallisten ja jakajan rooli omaisuuden ja velkojen selvityksessä	367
2	Selvitys jäämistöosituksessa ja perinnönjaossa.....	383
3	Ositettavien varojen ja jäämistövarojen arvonmääritys... 385	
4	Osituslaskelma; arvomääräisen osuuden laskeminen perinnönjaossa	386
5	Välitilan aikana syntyneet korvaus- ja regressivelat osituksessa ja avoliittoerottelussa	388
5.1	Ositus.....	388
5.2	Avoliittoerottelu.....	391

X LUKU REAALISEN VAIHEEN ONGELMIA..... 395

1	Johdanto	395
1.1	Ongelmien yleispiirteet.....	395
1.2	Reaalisen vaiheen tarkoitus	396

2	Perintöosuuksien laadusta päättäminen perinnönjaossa..	398
2.1	PK 23:8 ja kolmen vaihtoehdon jako-ohje	398
2.2	Jako-ohjeen I ja II soveltamisesta; lunastus ja määrälajako	401
2.2.1	Esimerkki.....	401
2.2.2	Jakajan toimivallan laajentaminen määrälajakoon?.....	406
2.2.3	Lunastusjako	415
3	Osituksen reaalin vaihe.....	422
4	Rahasuoritusvaltuudesta ja menettelystä sitä käytettäessä	429
4.1	Päätösvalta ja sen käyttäminen	430
4.2	Täytäntöönpano	432
5	Yhdessä omistetun omaisuuden jakaminen toimitusosituksessa.....	438
6	Oikeuden määräys jäämistöomaisuuden tai ositettavan omaisuuden myymisestä.....	442
6.1	Hakemusoikeus	443
6.1.1	Toimitusjärjestelmät, myyntilupa ja hakemusoikeus	444
6.1.2	Muutoksenhakemisoikeus	447
6.2	Myyntiluvan myöntämisen edellytykset	451
6.2.1	Lähtökohdat.....	451
6.2.2	Myyntilupa osituksissa	455
6.2.3	Myyntilupa perinnönjaossa	463
6.2.4	Myyntilupa avoliittoerottelussa	470
6.2.5	Edunvalvonta ja myyntilupa.....	474
6.3	Perusteltu riittäisyys ja oikeudenmenetyksen vaara myyntiluvan esteenä	476
6.4	Jakajan aktiivinen selvitysvelvollisuus.....	483
6.5	Tuomioistuimen menettely ja ratkaisu	486
6.6	Jakajan asema ja toimivalta myynnissä; myynnin toimittaminen.....	488

XI LUKU RATKAISU, OSITTAISRATKAISU JA VÄLIRATKAISU; RATKAISUN TOIMEENPANO	490
1 Jakajan lopullisen ratkaisun sisältö- ja muotovaatimukset.....	490
1.1 Ratkaisun lopputulos.....	491
1.2 Ratkaisun perustelut.....	493
1.3 Ratkaisun muoto	497
2 Osittainen perinnönjako ja ositus.....	497
2.1 Vain yksi osakas tahtoo perinnönjakoa ja muut vaativat jakamattomuutta.....	498
2.2 Ositus.....	503
2.3 Varoja tai velkoja koskeva riita esteenä lopulliselle toimitukselle	504
3 Välikatkaistu.....	506
3.1 Välituomiota koskeva sääntely siviiliprosessissa ja sääntelyn tarkoitus	507
3.2 Välituomion antamisen edellytykset siviiliprosessissa: millaiset kysymykset voivat olla välirikatkaistun kohteena?	509
3.3 Oikeudenkäynnin aikana tehdyt muut välirikatkaistut kuin välituomiot	516
3.4 Mistä toimituskysymyksistä jakaja voi antaa toimituksessa välirikatkaistun?	517
3.5 Minkä tyyppiset toimituskysymykset eivät käy välirikatkaistun kohteeksi?.....	522
3.6 Käsitteitä koskevat välirikatkaistut eli muodollisen prosessinjohdon ratkaistut; muut välirikatkaistut.....	525
3.7 Jakajan toimivalta välirikatkaistusta päätettäessä.....	526
4 Jakajan ratkaisun toimeenpano.....	528
XII LUKU RATKAISUN KORJAAMINEN JA MUUTTAMINEN ...	531
1 Kysymykset.....	531
2 Vähäisen selvän tekniluonteisen virheen itseoikaistelu	533
3 Lisäratkaistun antaminen lausumatta jättämisen ja uusien lisävarojen takia	535
3.1 Osallisen vaatimus sivuutettu lausumatta.....	535
3.2 Uudet lisävarat ja -velat.....	540

4	Säännönmukainen toimituksen moite.....	543
4.1	Kantaja ja vastaaja perinnönjaon moitteessa.....	544
4.2	Kannevaatimus ja -perusteet	552
5	Pulmana toimituksen palauttaminen takaisin toimitukseen	564
5.1	Palauttaminen prosessioikeudessa	564
5.2	Toimitusratkaisun palauttamisperusteista.....	566
5.3	Palauttamisratkaisusta.....	574
6	Moiteajan jälkeinen toimitusratkaisun poistaminen tai purkaminen	584
6.1	OK 31 luvun ylimääräiset muutoksenhakukeinot eivät sovellu	584
6.2	Määräaikaan sitomaton toimituksen pätemättömyyskanne korvaavana keinona	587
7	Perinnönjaon ja osituksen oikaisu PK 23a luvun mukaan.....	602
7.1	Järjestelmän materiaaliset pääpiirteet	602
7.2	Oikaisumenettely.....	604
7.3	Sivuutetun muut oikeuskeinot.....	606
7.4	Osakas menettää osakkuutensa jaon jälkeen.....	607
8	Jaon tasoitus PK 23:11:n tilanteissa.....	607

XIII LUKU ERINÄISIÄ KYSYMYKSIÄ

1	Jakajan vapauttaminen tuomioistuimen päätöksellä	608
1.1	Hakemus oikeus ja menettely	609
1.2	Vapauttamisen perusteet	611
2	Yksimieliset osakkaat voivat vapauttaa jakajan ilman oikeuden päätöstä	617
3	Jakajan vahingonkorvausvastuu.....	619
3.1	Vahingonkorvausvastuun peruste.....	619
3.2	Korvausvastuun edellytyksistä ja korvattavista vahingoista.....	624
4	Jakajan palkkio ja kulujen korvaaminen; muut kustannuskysymykset.....	629
4.1	Velallistaho	630
4.2	Vastuun sisältö.....	631
4.3	Jäämistössä ei ole rahaa palkkion maksamiseksi ...	633

4.4	Vastuuvollisten keskinäisen vastuun jakaminen muuten kuin pääluvun tai osuuksien mukaisesti ..	634
4.5	Osallisten omat asianosais- ja menettelykulut.....	637
XIV LUKU	KOKOAVIA NÄKÖKOHTIA	639
KIITOKSET JA PÄÄTÖSSANAT		645
LÄHTEET		647
OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO		670
ASIAHAKEMISTO		674